

ДЕЛОТВОРНЕ ИСТРАГЕ

СМРТНИХ ИСХОДА ИЛИ ЗЛОСТАВЉАЊА

ОДЕЉЕЊЕ ЗА
ИЗВРШЕЊЕ
ПРЕСУДА
ЕВРОПСКОГ
СУДА ЗА
ЉУДСКА
ПРАВА

ТЕМАТСКИ
ИНФОРМАТОР

Јул 2020. године

ДЕЛОТВОРНЕ ИСТРАГЕ СМРТНИХ ИСХОДА ИЛИ ЗЛОСТАВЉАЊА КОЈЕ СУ УЗРОКОВАЛЕ СНАГЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Ови сажеци су сачињени на искључиву одговорност Одељења за извршење пресуда Европског суда и ни на који начин не обавезују Комитет министара.

1. НЕЗАВИСНОСТ.....	3
2. АДЕКВАТНОСТ	6
3. АЖУРНОСТ.....	8
3.а. Однос између ажурности и застаре	9
4. УЧЕШЋЕ ЖРТАВА И ЈАВНИ НАДЗОР.....	10
5. ИСТРАЖИВАЊЕ ПОСЕБНИХ МОТИВАЗЛОЧИНА	12
6. НЕЗАВИСНИ НАДЗОР НАД ИСТРАГАМА	13
7. ОБЕШТЕЋЕЊЕ ЗА ЖРТВЕ.....	14
ДОДАТАК - ИНДЕКС ПРЕДМЕТА.....	15

У случајевима када Европски суд за људска права утврди кршење процедуралног аспекта члана 2 (право на живот) и/или члана 3 (забрана мучења) Конвенције због неспровођења делотворне истраге кршења тих основних права, потврђених или наводних, од стране снага безбедности, постоји стална обавеза спровођења такве истраге, која у пракси од власти захтева да брзо и по службеној дужности преиспитају списе предмета како би се избегло да дође до застаре даљих поступака и како би се, када истрага остане спроводива, она поново отворила или наставила.

Овај информатор се усредсређује на следеће главне елементе делотворности истрага који су успостављени у судској пракси Суда и које надгледа Комитет министара: независност, адекватност, ажурност, истрага посебних мотива злочина, независан надзор и обештећење жртве. У њему се наводи низ примера мера које су државе чланице усвојиле и пријавиле у контексту извршења пресуда Европског суда, а у циљу заштите и јачања делотворности истрага.

1. НЕЗАВИСНОСТ

Конвенција налаже да истраге од самог почетка спроводе независна тела. Да би удовољило том захтеву, истражно тело мора имати довољан степен независности – како институционалне тако и практичне – од власти које су предмет истраге. То подразумева да ће питање независности морати да се разматра у светлу односа између државних представника/власти наводно одговорних за догађаје и оних који спроводе истраге.

Омбудсман и његова Јединица за спречавање мучења, као и Служба за унутрашње послове и притужбе, као независно истражно тело, врше надзор над свим случајевима наводног злостављања од стране органа за спровођење закона, укључујући жалбе на незаконите радње и пропусте државних званичника.	АЛБ / Пихони (74389/13) Пресуда правоснажна 13.05.2018. Акциони план
Специјална истражна служба (СИС) основана је 2007. године као независно тело које подноси извештај државном тужиоцу ради истраге наводних дела злостављања од стране полиције. Директора СИС-а именује председник Републике, на препоруку државног тужиоца. Одељење СИС-а за истрагу мучења спроводи прелиминарне истраге случајева злостављања. У складу са изменама и допунама Закона о кривичном поступку из 2015. године, жалбе жртава сада за последицу имају кривично гоњење по службеној дужности, а не више кривично гоњење по приватној тужби. Наводе о злостављању од стране војске истражује Истражни одбор, институционално и структурно независно тело основано 2014. године.	АРМ / Виравјан (40094/05) Пресуда правоснажна 02.01.2013. Акциони план
Законом о кривичном поступку из 2011. године предвиђа се да су јавни тужиоци задужени за вођење кривичне истраге због навода о злостављању и да полиција може поступати само по налогу јавних тужилаца.	ХР / Мадер (56185/07) Пресуда правоснажна 21.09.2011. Акциони план
Независно тело за истрагу навода и притужби на полицију основано је 2006. године да би спроводило <i>proprio motu</i> истраге о наводима о злостављању. Оно подноси своје досијее и резултате државном тужиоцу на одлучивање.	КИП / Шчукин и други (14030/03) Пресуда правоснажна 29.10.2010. Правоснажна одлука CM/ResDH(2014)93
Да би се омогућила независна истрага околности смрти осумњичених који су били приведени у полицију, 2012. године основана је Генерални инспекторат снага безбедности, као независно тело, ради истраге злочинакоје су наводно починили припадници полиције.	ЧР / Еремијасова и Пехова (23944/04) Пресуда коначна 16.05.2012. Правоснажна одлука CM/ResDH(2014)69
Након уставних амандмана из 2018. године, Парламент бира државног тужиоца на шест година, и он одговара искључиво Парламенту. Штавише, Служба државног инспектора започела је са радом 2019. године истраживањем кривичних дела мучења и злостављања и неколико других кривичних дела која су починили представници органа за спровођење закона. Државног инспектора такође бира Парламент на шест година, и он одговара искључиво Парламенту.	ГРУ / група Цинцабадзе (35403/06) Пресуда правоснажна 18.03.2011. Акциони план

Централна јединица за интерне истраге основана је 2013. године у Канцеларији криминалистичке полиције Баварске, која своје задатке обавља независно, објективно и одвојено од свакодневних оперативних активности баварске полиције, обезбеђујући независност истрага о деловању полицијских јединица за контролу нереда када њихови припадници не носе ознаке са именима или друге ознаке које их појединачно идентификују те у недостатку видео записа. Јединица која спроводи истрагу стога није хијерархијски, институционално или практично повезана са полицијском јединицом која је оптужена за тешку повреду радне дужности.

*HEM / Хеншел и Старк
(47274/15)*

[Пресуда правоснажна
09.02.2018.](#)

[Акциони извештај](#)

Биро за унутрашњу безбедност основан је 2015. године ради спровођења истрага о поступцима затворских службеника и службеника из институција потчињених Министарству унутрашњих послова, укључујући и полицију. Биро је институционално независан од полиције и затворских власти. Надгледа га министар унутрашњих послова, има засебан буџет, сопствене просторије и регионалне јединице.

*ЛВА / група Холоденко
(17215/07)*

[Пресуда правоснажна
04.11.2013.](#)

[Правоснажна одлука
ResDH\(2018\)382](#)

ЛАТ / Балајевс (8347/07)

[Пресуда правоснажна
28.07.2016.](#)

[Акциони извештај](#)

Закон о кривичном поступку и Закон о државном тужилаштву измењени су 2007. и 2011. године како би се надлежност за спровођење истрага због навода о злостављању од стране припадника полиције пренела прво на јавне тужиоце организоване као посебну радну групу, а затим на новоосновано Посебно Одељење за истраге и гоњење службених лица у оквиру Државног тужилаштва. Ово одељење делује у складу с начелом професионалне и оперативне аутономије и има искључиву надлежност да се бави наводним кривичним делима која су починили службеници полиције, војне полиције и обавештајних служби.

СЛО/ Матко (43393/98)

[Пресуда правоснажна
02.02.2007.](#)

[Акциони извештај](#)

*СЛО/ Франциска
Штефанчич (58349/09)*

[Пресуда правоснажна
24.01.2018.](#)

[Акциони извештај](#)

Од 2015. године, према одлуци Државног тужилаштва при Врховном касационом суду, истраге по жалбама против државних представника треба да врше искључиво тужиоци при вишим судовима, а не судска полиција. Ови тужиоци су изабрани међу онима који у вршењу својих дужности нису позвани да надгледају рад судске полиције.

*РУМ / Барбу Ангелеску
бр. 1 (46430/99)*

[Пресуда правоснажна
05.01.2005.](#)

[Правоснажна одлука
CM/ResDH\(2016\)150](#)

Да би се спровеле истраге наводних злоупотреба након акција снага безбедности током антитерористичких операција на Северном Кавказу, 2011. године је створен Истражни комитет као независно тело и сукцесор Истражног одбора у оквиру тужилаштва. Године 2013. Законик о кривичном поступку измењен је и допуњен како би истражитељ могао да предузме одређене истражне кораке, укључујући медицинска и друга форензичка испитивања, пре отварања кривичног предмета, односно током формалног предистражног испитивања.

*РУС / Хашијев и група
Акајева (57942/00)*

[Пресуда правоснажна
06.07.2005.](#)

[Привремена одлука
CM/ResDH\(2015\)45](#)

У погледу истрага смртних случајева ирачких држављана током окупације јужног Ирака од стране оружаних снага Уједињеног Краљевства, Министарство одбране успоставило је 2010. године истражни процес који је комбиновао кривичне истраге Ирачког тима за историјске наводе (ИХАТ) са истрагом типа судског испитивања (назван истрагом смртог случаја) од стране пензионисаног судије Високог суда и/или судског надзора од стране именованог судије Високог суда. Након његовог реструктурисања 2012. године, утврђено је да је ИХАТ довољно независан у пресуди Високог суда из 2013. године.

*УК / Ал-Скеини и други
(55721/07)*

[Пресуда правоснажна
07.07.2011.](#)

[Правоснажна одлука
CM/ResDH\(2016\)298](#)

Државни биро за истраге (СБИ), независно извршно тело за спровођење закона, успостављен је 2016. године ради спровођења истрага о кривичним делима која су починили високи званичници, судије и службеници за спровођење закона, а са радом је почео 2018. године. У оквиру Државног тужилаштва, Одељење за процедурално вођење у кривичним поступцима у надлежности СБИ-а врши процедуралну контролу предистражних поступака које спроводи СБИ и управља кривичним процесуирањем тих предмета.

*УКР / група Каверзин
(23893/03)*

[Пресуда правоснажна
15.08.2012.](#)

[Акциони план](#)

*УКР / група Афанасјев
(38722/02)*

[Пресуда правоснажна
05.07.2005.](#)

[Акциони план](#)

УКР / Белоусов (4494/07)

[Пресуда правоснажна
07.02.2014.](#)

[Одлука КМ 2019.](#)

2. АДЕКВАТНОСТ

Конвенција захтева да се истраге спроводе на одговарајући начин. Истражни органи би требало да имају стручност и овлашћења која би могла довести до утврђивања свих релевантних чињеница, као и до идентификације и, ако је потребно, кажњавања одговорних.

Заштитник људских права (ХРД), чија је функција уведена 2003. године, врши цивилни надзор над војском. ХРД редовно надгледа места лишавања слободе под надлежношћу Министарства одбране, и основао је специјализовано одељење за заштиту права војних лица које, између осталог, разматра њихове жалбе и пружа правне савете. Бесплатна телефонска линија канцеларије ХРД-а која је отворена у свако доба дана и ноћи омогућава војним лицима и цивилима да пријаве било који проблем везан за оружане снаге.

АРМ / Мурадјан
(11275/07)

[Пресуда правоснажна](#)
[24.02.2017.](#)

[Акциони план](#)

Да би се обезбедило правовремено прикупљање форензичких доказа, Државни тужилац је 2014. године издао упутство о поступку који треба следити у случају наводног злостављања од стране полиције. Форензички патолог треба да прегледа подносиоца тужбе у року од 24 сата од подношења притужбе или од тренутка када је полиција сазнала да је до таквог злостављања можда дошло. Инциденти се морају пријавити Државном тужиоцу и председнику Управе за истрагу навода и притужби против полиције. Године 2017. законским амандманом предвиђено је да се такви лекарски прегледи морају обављати у складу са Приручником Истанбулског протокола о делотворној истрази и документовању мучења и другог окрутног, нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања.

КИП / Хани Кабара
(24459/12)

[Пресуда правоснажна](#)
[05.09.2018.](#)

[Акциони план](#)

Након реформе Државног тужилаштва 2016. године, његово Одељење за борбу против мучења имало је задатак да спроводи истраге у сложеним предметима, надгледа истраге које спроводе територијална тужилаштва, обезбеђује смернице и пружа подршку свим подређеним тужиоцима у питањима злостављања која се тичу безбедносних снага. Поред тога, основано је Специјализовано тужилаштво за борбу против организованог криминала са посебним одељењима за борбу против мучења како би се истражили случајеви тешког злостављања и мучења. Тужиоци у одељењима за борбу против мучења искључиво се распоређују на случајеве злостављања и нису укључени ни у какав заједнички рад са полицијом или другим агенцијама за спровођење закона.

МДА / група Корсаков
(18944/02)

[Пресуда правоснажна](#)
[04.07.2006.](#)

[Правоснажна одлука](#)
[CM/ResDH\(2018\)463](#)

МДА / Левинта
(17332/03)

[Пресуда правоснажна](#)
[16.03.2009.](#)

[Акциони извештај](#)

Након пресуде у вези са инцидентом са смртним исходом у коме је учествовало особље Краљевске холандске војске распоређено у иностранству, примену војнокривичног права у вези са операцијама које укључују војно особље у високоризичним областима оценио је посебно именован комитет. Предузете су мере у вези са консултацијама и обуком, посебно са успостављањем истражних тимова, унапређењем комуникације између команданата, одреда војне полиције и јавних тужилаца, те израдом упутстава за кораке које треба следити након употребе смртоносне силе. Јавно тужилаштво је израдило приручник за истраге, који укључује преглед кључних питања и могућих праваца деловања за истраге током војних операција како би се, између осталог, побољшала координација са локалним органима кривичног правосуђа и савезницима у војним подручјима деловања, прикупљање доказа и чување евиденције.

ХОЛ / Јалуд (47708/08)

[Пресуда правоснажна](#)
[20.11.2014.](#)

[Правоснажна одлука](#)
[CM/ResDH\(2018\)47](#)

<p>Током 2008. године, канцеларија омбудсмана формирала је посебну јединицу задужену за испитивање притужби на поступке органа за спровођење закона. Министар унутрашњих послова усвојио је 2012. године Уредбу о здравственом прегледу лица која је полиција лишила слободе. Државни тужилац је 2014. године издао смернице за поступке у вези са смртним случајевима које су изазвали, односно злостављањем које су извршили припадници полиције или други јавни службеници.</p>	<p><i>ПОЉ / група Звонковски (46702/99)</i></p> <p><u>Пресуда правоснажна 12.04.2007.</u></p> <p><u>Правоснажна одлука CM/ResDH(2016)148</u></p>
<p>Године 2015. Тужилаштво при Врховном Касационом суду усвојило је Стратегију за спровођење делотворних истрага у случајевима злостављања од стране представника државе (припадника полиције, затворског особља, жандара). Делотворна превенција и откривање злостављања у затвору такође су унапређени кроз активности стручне обуке и путем надзора над интервенцијама од стране Националне затворске управе. Надаље, усвојени су прописи о документовању и пријављивању медицинских доказа о злостављању.</p>	<p><i>РУМ / група Предика (42344/70)</i></p> <p><u>Пресуда правоснажна 07.09.2011.</u></p> <p><u>Правоснажна одлука CM/ResDH(2017)291</u></p>
<p>Потребна пажња и непристрасност истрага наводног злостављања од стране полиције наглашени су у устаљеној судској пракси Савезног суда. Посебно када је реч о женевском кантону, 2008. године је основана инспекција опште службе која се бави притужбама на представнике полиције.</p>	<p><i>ШВА / Дембеле (74010/11)</i></p> <p><u>Пресуда правоснажна 26.09.2016.</u></p> <p><u>Правоснажна одлука CM/ResDH(2016)175</u></p>

3. АЖУРНОСТ

Конвенцијом се такође захтева да се истраге спроводе без одлагања. Истражни органи морају бити у могућности да реагују и одмах покрену истрагу која је од виталног значаја, посебно за обезбеђивање доказа. Посебан изазов у том контексту јесте ризик да дође до застаревања потенцијалних кривичних дела која се истражују (видети одељак 3.а).

<p>Одређени су рокови за завршетак прелиминарног испитивања и истраге. Године 2017. укинута је одредба о аутоматском окончању кривичне истраге услед њене дужине и уведени су правни лекови за жртве и оптужене чија је сврха убрзавање поступка. Планом усвојеним јула 2017. године било је предвиђено више реформи, посебно специјализованих тужилаца за истрагу притужби на злостављање од стране полиције и аутоматски пренос свих тих притужби Тужилаштву.</p>	<p><i>БГР / С.З. (29263/12)</i></p> <p>Пресуда правоснажна 03.06.2015.</p> <p>Акциони план</p>
<p>Према Закону о јавном тужилаштву из 2007. године, да би спречили предуге истрагу наводног злостављања од стране представника полиције, јавни тужиоци су дужни да предузму процедуралне кораке у року од 30 дана од подношења притужбе. У складу са Законом о кривичном поступку из 2010. године, тужиоци морају да одлуче о суштини кривичне пријаве у року од три месеца. У случају кашњења, тужилац мора о томе да обавести подносиоца пријаве и надређеног тужиоца. Да би се спречила самовоља, Закон о кривичном поступку увео је 2013. године право на жалбу надређеном тужиоцу.</p>	<p><i>МКД / група Јасар (69908/01)</i></p> <p>Пресуда правоснажна 15.05.2007.</p> <p>Правоснажна одлука CM/ResDH(2018)72</p> <p><i>МКД / група Китановски (15191/12)</i></p> <p>Пресуда правоснажна 22.04.2015.</p> <p>Акциони план</p>
<p>Да би се обезбедиле брзе истраге у случају жртава услед употребе ватреног оружја од стране полицијских службеника, инцидент се мора пријавити претпостављенима, који га морају евидентирати у писаној форми и ту информацију пријавити јавном тужиоцу у року од 48 сати. Унапређен је систем дежурства Државног одељења за кривичне истраге како би се обезбедио брз долазак на место инцидента. Све истраге које Одељење не може да спроведе спроводиће Биро за унутрашње истраге полиције дотичног региона или припадници полицијских снага из суседног подручја.</p>	<p><i>ХОЛ / Рамсахј (52391/99)</i></p> <p>Пресуда правоснажна 15.05.2007.</p> <p>Правоснажна одлука CM/ResDH(2010)178</p>
<p>Што се тиче наводног злостављања цивила и смртних случајева који су се догодили током операција антитерористичких снага безбедности 1990-их година, у циркулару Министарства правде из 2003. године наглашена је потреба да кривичне истраге без одлагања спроводе јавни тужиоци (а не припадници снага безбедности). Захтев за административним овлашћењем за покретање кривичних истрага које укључују припаднике снага безбедности у случајевима наводног злостављања и мучења укинут је 2003. године.</p>	<p><i>ТУР / група Аксој (21987/93)</i></p> <p>Пресуда правоснажна 18.12.1996.</p> <p>Привремена одлука ResDH(2005)43</p> <p>Правоснажна одлука CM/ResDH(2019)51</p>
<p>Да би се унапредила ажурност истрага случајева злостављања, 2016. године измењен је и допуњен Законик о кривичном поступку како би се захтевало да јавни тужиоци и судије дају предност таквим случајевима. Министарство правде је 2017. године издало циркулар којом се</p>	<p><i>ТУР / група Бати (33097/96)</i></p> <p>Пресуда правоснажна</p>

од јавних тужилаца захтева да закључе истраге због навода о мучењу у року од 180 дана и због прекомерне употребе силе у року од 120 дана, уз одређивање временског рока од 370 дана за окончање кривичног поступка у вези са таквим кривичним делима. Кашњења у поступку могу имати негативне последице по будуће перспективе напредовања у служби одговорног јавног тужиоца или судије.

[03.09.2004.](#)

[Акциони извештај](#)

ТУР / група Аксој
(21987/93)

[Пресуда правоснажна](#)
[18.12.1996.](#)

[Правоснажна одлука](#)
[CM/ResDH\(2019\)51](#)

Да би се убрзао истражни поступак, укључујући истраге о смрти затвореника, предузете су следеће мере: именовање судије Високог суда за председавајућег истражника који ће пружати смернице; именовање додатних истражника 2016. године, чиме су попуњена сва судијска места; додела сложенијих истрага судијама вишег нивоа; именовање новог заступника у саветодавном већу истражника; смањење прекида судских поступака, побољшано управљање предметима и њихова додела; именовање помоћног истражног особља за истражнике; успостављање механизма праћења како би се обезбедило да истраге буду завршене и да се изјаве дају брзо. Године 2015, након прегледа истражничке службе, донето је, прихваћено и до краја 2016. спроведено 13 препорука за унапређење делотворности и смањење одлагања у истражним поступцима.

УК / Мекдонел
(19563/11)

[Пресуда правоснажна](#)
[06.12.2016.](#)

[Правоснажна одлука](#)
[CM/ResDH\(2016\)356](#)

3.а. Однос између ажурности и застареле

Колегијум тужилаштва надгледа марљивост спроведене истраге, а 2018. године усвојен је закон о укидању помиловања за злостављање као јасан знак да се злостављање неће толерисати. У нацрт Законика о кривичном поступку укључен је свеобухватан систем заштитних мера, чиме се, између осталог, утврђују строги рокови за преткривични поступак. Планирано је укидање застарелости у Кривичном законнику за кривична дела мучења.

АРМ / Мурадјан
(11275/07)

[Пресуда правоснажна](#)
[24.02.2017.](#)

[Акциони план](#)

Да би се обезбедило да кривични поступак не застари, од 2020. године застарелост не тече након првостепене пресуде током преосталог трајања поступка. Јавним службеницима се за мучење не могу изрећи условне осуде. Дисциплински поступци против припадника полиције и карабињера покрећу се, спроводе и закључују независно од кривичних поступака у вези са истим чињеницама и могу се привремено обуставити док се ти поступци не окончају.

ИТА / Честаро група
(6884/11)

[Пресуда правоснажна](#)
[07.04.2015.](#)

[Акциони извештај](#)

Да би се кориговале неделотворне истраге о употреби смртоносне силе током сузбијања антивладиних демонстрација у децембру 1989. и у јуну 1990. године, усвојене мере обухватале су следеће: У марту 2012. године уклоњен је законски рок застарелости за умишљајна кривична дела против живота и омогућен је наставак истрага у тим предметима. Поред тога, у Кривичном законнику и Законнику о кривичном поступку из 2014. године истражним органима стављени су на располагање правни путеви који су им омогућили да превазиђу свако одбијање сарадње од стране органа који имају доказе повезане са истрагама.

РУМ / група Удружење
„21. децембар 1989.“
(33810/07+)

[Пресуда правоснажна](#)
[28.11.2011.](#)

[Акциони план](#)

4. УЧЕШЋЕ ЖРТАВА И ЈАВНИ НАДЗОР

Конвенцијом се захтева да истраге случајева смрти или злостављања које су проузроковали представници снага безбедности дозволе учешће жртава (или њихових рођака, зависно од предмета), у мери у којој је то неопходно, ради заштите њихових легитимних интереса. Такво учешће требало би им омогући приступ истражним списима, мада не аутоматски свим елементима у тим списима. У том контексту може се појавити питање правне помоћи. Друго питање је неопходност образложења одлука за обустављање истраге. Што се тиче јавне контроле у општијем смислу, императиви обезбеђивања одговорности и одржавања јавног поверења у одговор власти захтевају пажљиво успостављање равнотеже између јавности и поверљивости.

<p>Процедурална права жртава (као што су право на жалбу на одлуке које се тичу обуставе поступка, непокретања истраге од стране тужиоца или продужења истраге и право на обавештавање о стању поступка и на приступ копијама докумената и доказа који се налазе у досијеу тужиоца) уведени су у Законик о кривичном поступку 2017. године. Надаље, смерницама Државног тужилаштва издатим 2018. године предвиђена је конкретна помоћ жртвама и сведоцима кривичних дела.</p>	<p>АЛБ / Пихони (74389/13)</p> <p>Пресуда правоснажна 13.05.2018.</p> <p>Акциони план</p>
<p>Право жртава на информације у вези са текућом истрагом уведено је у Законик о кривичном поступку 2014. године, омогућавајући жртвама, у начелу, приступ списима предмета. Нови Међуагенцијски савет за борбу против мучења и злостављања истакао је важност делотворне правне помоћи за жртве. Након измена и допуна усвојених 2018. године и накнадне појашњавајуће пресуде Уставног суда, на одбијање тужиоца да некоме додели „статус жртве“ може се поднети жалба надређеном тужиоцу и, у крајњој инстанци, суду у вези са свим врстама кривичних дела. У оквиру Тужилаштва основана је Служба за координацију жртава и сведока како би подржали и заштитили интереси жртава и сведока током поступка.</p>	<p>ГРУ / група Цинцабадзе (35403/06)</p> <p>Пресуда правоснажна 18.03.2011.</p> <p>Акциони план</p>
<p>Кад је реч о употреби смртоносне силе током сузбијања антивладиних демонстрација у децембру 1989. и у јуну 1990. године, у контексту нових истрага, редовно су се за породице жртава објављивали ажурирани извештаји о напретку на веб-страници Јавног тужилаштва. Поред тога, повећали су сарадњу са подносиоцима захтева, уз намеру да се поново саслушају сви оштећени како напредује нова истрага.</p>	<p>РУМ / удружење група „21. децембар 1989.“ (33810/07+)</p> <p>Пресуда правоснажна 28.11.2011.</p> <p>Акциони план</p>
<p>Закоником о кривичном поступку из 2005. године предвиђају се учешће жртава и аутоматско право на судску контролу ако јавни тужиоци одлуче да не процесуирају случајеве наводних злоупотреба од стране припадника снага безбедности.</p>	<p>ТУР / Ахмет Озкан и други (21689/93)</p> <p>Пресуда правоснажна 10.11.2004.</p> <p>Привремена одлука CM/ResDH(2005)43</p>
<p>У погледу смрти ирачких држављана током окупације јужног Ирака од стране оружаних снага Уједињеног Краљевства, истражни процес који је комбиновао кривичне истраге Ирачког тима за историјске наводе (ИХАТ) са истрагом типа судског испитивања (назван „истрага смртног случаја“) укључивао је породице жртава и био доступан широј јавности. Године 2016. Високи суд је утврдио начела која треба узети у обзир приликом процене, након истраге ИХАТ-а, да ли је прикладно, разумно и сразмерно спровести „истрагу смртног случаја“, узимајући у обзир људске губитке и вероватноћу да ће бити могуће донети јасан закључак о томе под којим околностима је особа умрла.</p>	<p>УК / Ал-Скеини и други (55721/07)</p> <p>Пресуда правоснажна 07.07.2011.</p> <p>Правоснажна одлука CM/ResDH(2016)298</p>

У вези са јавним испитивањем и информисањем породица жртава када су у питању истраге смртних случајева у Северној Ирској током операција снага безбедности 1980-их и 1990-их година, Државно тужилаштво је усвојило политику пружања објашњења за непроцесуирање и те одлуке су предмет судског преиспитивања. Поред тога, правна помоћ је била доступна породицама жртава. Једном када буде успостављено, ново јединствено независно истражно тело, Јединица за историјске истраге, такође ће имати посебно особље чији је циљ укључивање најближих сродника од почетка процеса.

*УК/ група Мекер
(28883/95)*

[Пресуда правоснажна
04.08.2001.](#)

[Акциони план](#)

Закоником о кривичном поступку Украјине из 2012. године унапређено је учешће жртава, укључујући, између осталог, права на пружање објашњења и подношење доказа; информисање о поступку, испитивање материјала предмета и прибављање копија докумената, заступање, подношење захтева и оспоравање одлука, поступака или неактивности истражитеља, тужилаца или судија; учествовање у суђењу и подношење жалби.

*УКР / Гонгадзе
(34056/02)*

[Пресуда правоснажна
08.02.2006.](#)

[Акциони план](#)

5. ИСТРАЖИВАЊЕ ПОСЕБНИХ МОТИВА ЗЛОЧИНА

Да би истраге о случајевима смрти и злостављања биле делотворне, треба посебно водити рачуна о истраживању могућих расистичких или других дискриминаторних мотива. Други мотиви, попут оних који су иза напада на новинаре или друге медијске посленике, могу захтевати посебан одговор. Обезбеђивање одговарајуће истраге таквих мотива такође може захтевати измене и допуне релевантних кривичних закона.

Године 2011. Кривични законик је измењен и допуњен тако да је као отежавајућу околност убиства и телесне повреде укључио расистичке или ксенофобне мотиве. Те одредбе омогућавају истражним органима да испитају да ли су могући расистички мотиви извор прекомерне употребе силе од стране снага безбедности.	<i>БГР / Начова и други (43577/98)</i> Пресуда правоснажна 06.07.2005. Правоснажна одлука CM/ResDH(2017)97
Да би се унапредила делотворност истрага случајева злочина на дискриминаторној основи и из мржње у контексту насилних напада на ЛГБТИ активиста и Јеховине сведоке током поворки/окупљања, мандат Омбудсмана проширен је 2010. године на приватна лица. И правна и физичка лица дужна су да у року од 10 дана пруже информације о актима наводне дискриминације. У случају да се не следи накнадна препорука Омбудсмана, подносилац притужбе има право да предмет упути судовима, у складу са Законом о парничном поступку. Године 2018. у Кривичном законнику су повећане казне за кривична дела почињена на дискриминаторној основи.	<i>ГРУ / група Идентога и други (73235/12)</i> Пресуда правоснажна 12.08.2015. Акциони план
2012. године, у циркулару упућеном полицијским службеницима, шеф полиције затражио је да се са притужбама у вези са расистичким понашањем поступа приоритетно. У наредном циркулару, издатом 2014. године, шеф полиције је констатовао обавезу полицијских власти да истражују могуће постојање основа које се тичу националног порекла, вере, сексуалне оријентације, старости, инвалидности или било ког другог дискриминаторског понашања које лежи у основи злостављања неке особе.	<i>ГРЧ / група Макарацис (50385/99)</i> Пресуда правоснажна 20.12.2004. Владина комуникација
Године 2019. нови протокол о полицијским задацима у вези са решавањем злочинима из мржње обухватио је списак индикатора пристрасности, олакшавајући идентификацију таквих злочина. Успостављена је и мрежа стручњака за злочине из мржње. Она се састоји од службеника из сваке регионалне полицијске управе, на чијем је челу службеник у националном седишту. Поред надзора над борбом против злочина из мржње, задатак им је и да организују редовну обуку припадника полиције. Надаље, у свакој полицијској станици морају бити именовани „ментори“ како би се припадницима полиције помогло у откривању злочина из мржње.	<i>МАЂ / група Балаш (15529/12)</i> Пресуда правоснажна 14.03.2016. Акциони извештај
У вези са истрагама расно мотивисаног злостављања Рома, од 2006. године кривичним законом се предвиђа да је расна мотивација законска отежавајућа околност чија се учесталост мора истражити, по налогу самих власти у датом случају.	<i>РУМ / Барбу Ангелеску бр. 1 (46430/99)</i> Пресуда правоснажна 05.01.2005. Правоснажна одлука CM/ResDH(2016)150
Кривични законик је измењен и допуњен 2015–2016. године тако да укључује кривичну одговорност за кривична дела чија су мета новинари, као што су убиство или покушај убиства, узимање талаца, претње насиљем и намерно оштећење имовине. Поред тога, појачана је кривична одговорност за ометање законитих професионалних активности новинара.	<i>УКР / Гонгадзе (34056/02)</i> Пресуда правоснажна 08.02.2006. Акциони план

6. НЕЗАВИСНИ НАДЗОР НАД ИСТРАГАМА

Домаћи систем мора обезбедити доступност независног механизма за решавање притужби које се односе на спровођење истраге. Истражни органи стога морају доносити образложене одлуке о својим поступцима како би омогућили одговарајући надзор. Имајући у виду разноликост националних правних система и различите улоге релевантних институција, следећи елементи могу бити од веће или мање важности, зависно од државе: истражне смернице и надзор од стране органа гоњења; улога истражних судија; улога других државних органа, нпр. судова или националне институције/омбудсмана за људска права; могућа улога националног парламента или парламентарне структуре.

Одлука тужиоца да обустави истрагу подлеже жалби у оквиру организације тужилаштва. Судска контролаје такође доступна у случајевима који укључују наводе о тешким кривичним делима.

ГРУ / Гарибашвили (11830/03)

[Пресуда правоснажна
29.10.2017.](#)

[Правоснажна одлука
CM/ResDH\(2017\)287](#)

Године 2017, у оквиру Канцеларије омбудсмана успостављен је Национални истражни механизам чији је мандат да прикупља, евидентира, процењује и надлежним органима прослеђује жалбе које се односе на поступке службеника органа за спровођење закона и притворског особља у вези са злостављањем, илегалном употребом ватреног оружја, незаконитим понашањем са расистичком мотивацијом или дискриминаторним поступањем. Надаље, омбудсман може одлучити да сам истражи наводе *proprio motu* или на захтев или да их проследи надлежном дисциплинском органу. Омбудсман такође може затражити поновно отварање управне истраге у случајевима где је Европски суд утврдио да је почетна истрага била неделотворна.

ГРЧ / група Макарацис
(50385/99)

[Пресуда правоснажна
20.12.2004.](#)

[Акциони извештај](#)

База података о свим текућим кривичним поступцима успостављена је у јануару 2011. године. Она служи као средство за јачање тужилачког надзора над кривичним поступцима. Поред тога, Државни тужилац је 2010. године издао декрет чији је циљ појачан надзор тужилаштва у погледу кривичних поступака у вези са наводним преступима државних службеника, те је израдио методолошке смернице о тој теми. Да би се обезбедила ажурност истрага, Државно тужилаштво редовно процењује релевантне статистичке податке и додељује приоритет одређеним врстама истрага. Од 2010. године истрагама против државних званичника континуирано се додељује приоритетни статус ради појачаног надзора.

ЛВА / група Холоденко
(17215/07)

[Пресуда правоснажна
04.11.2013.](#)

[Правоснажна одлука
CM/ResDH\(2018\)382](#)

Године 2018. основано је надзорно тело у оквиру Канцеларије омбудсмана које укључује и независне чланове из редова цивилног друштва. Задатак му је да надгледа и преиспитује поступке чији је циљ истрага и позивање на одговорност службеника за спровођење закона за било каква противправна дела која представљају злостављање.

МКД / Ел-Масри (39630/09)

[Пресуда правоснажна
13.12.2012.](#)

[Правоснажна одлука
CM/ResDH\(2019\)369](#)

Након што су се у истрази убиства новинара из редова кипарских Турака испољили недостаци, улога Државног тужиоца у полицијским истрагама ојачана је 2006. године, када му је дато овлашћење да надгледа или усмерава истраге које спроводи Генерални директорат полиције, уколико сматра да је то неопходно.

ТУР / Адали (38187/97)

[Пресуда правоснажна
12.10.2005.](#)

[Правоснажна одлука
CM/ResDH\(2010\)12](#)

7. НАКНАДА ЗА ЖРТВЕ

Државе би требало да предузму све одговарајуће мере како би успоставиле доступне и делотворне механизме који обезбеђују да жртве озбиљних кршења људских права добију брзу и адекватну накнаду за претрпљену штету.¹ Различити облици правних средстава наведени у наставку, попут новчане надокнаде и формалних извињења, могу корисно допунити обавезу држава да поново отворе/наставе/продуже истраге, укључујући ситуације у којима се та обавеза не може успешно испунити.

Након неделотворних истрага ратних злочина и налаза Европског суда у предмету *Б. и други*, подносиоци представке затражили су поновно отварање оспореног поступка за накнаду штете. У обновљеном поступку, подносиоцима представке досуђено је приближно по EUR 30.000 на име нематеријалне штете услед емоционалне патње проистекле из смрти њиховог рођака у рукама државних службеника. Надаље, у предмету *М. и други*, подносиоци представке су, пре доношења пресуде Европског суда, затражили обнављање парничног поступка након домаће пресуде којом је једна особа оглашена кривом за ратне злочине по командној одговорности, укључујући убиство рођака подносиоца представке. Домаћи судови су доделили приближно EUR 30.000 сваком од њих на име нематеријалне штете као резултат емоционалне патње услед смрти њиховог рођака у рукама државних службеника.

*ХРВ / група Скенџић и
Крзнарић (16212/08)*

[Пресуда правоснажна
20.04.2011.](#)

[Акциони план](#)

Након прекомерне употребе силе од стране полиције током насилних демонстрација после парламентарних избора 2009. године, Влада и Парламент изразили су жаљење због непримерене реакције националних органа за спровођење закона и правосуђа након оспорених догађаја. Надаље, успостављен је посебан владин комитет који би на националном нивоу додељивао надокнаду идентификованим цивилним жртвама. Та накнада се није сматрала заменом за накнаду материјалне или нематеријалне штете коју би домаћи судови могли додатно да досуде.

*МДА / група Тарабурка
(18919/10)*

[Пресуда правоснажна
06.03.2012.](#)

[Правоснажна одлука
СМ/ResDH\(2018\)464](#)

Године 2018, с обзиром на чињеницу да је притужба подносиоца представке на злостављање у контексту предаје америчкој обавештајној агенцији ЦИА била застарела, министар спољних послова упутио је у име владе писмено извињење подносиоцу представке у коме је изразио безрезервно жаљење због огромне патње и штете која му је нанета услед непримереног поступања власти. Године 2018, захтев подносиоца представке за накнаду нематеријалне штете у симболичном износу од једног евра признали су домаћи парнични судови, који су на тај начин званично признали да су се оспорене чињенице догодиле.

*МКД / Ел-Масри
(39630/09)*

[Пресуда правоснажна
13.12.2012.](#)

[Правоснажна одлука
СМ/ResDH\(2019\)369](#)

Што се тиче кршења утврђених у контексту борбе против тероризма, углавном на југоистоку Турске, током ванредног стања између 1987. и 2002, подносиоци представке су добили прилику да захтевају одштету пред посебном комисијом за надокнаду или пред управним судовима на основу новог Закона о накнади из 2004. године, којим је обезбеђено право на накнаду по основу одговорности државе за штету изазвану у борби против тероризма. Тим законом је допуњена и прецизирана одговорност државе за штету проузроковану управним актима, као посебан *lex temporalis*, уз навођење да се одредбе тог закона ретроактивно примењују на догађаје који су се догодили после 1987. и пре 2004. године.

*ТУР / група Аксој
(21987/93)*

[Пресуда правоснажна
18.12.1996.](#)

[Правоснажна одлука
СМ/ResDH\(2019\)51](#)

¹ В. нарочито Смерницу XVI Комитета министара [Смернице за искорењивање некажњивости за озбиљна кршења људских права](#), коју је Комитет министара усвојио 30. марта 2011. године на 1110. састанку заменика министара.

ДОДАТАК - ИНДЕКС ПРЕДМЕТА

ALB / Pihoni (74389/13).....	3, 10	MKD / Kitanovski group (15191/12)	8
ARM / Muradyan (11275/07).....	6, 9	NDL / Jaloud (47708/08)	6
ARM / Virabyan (40094/05).....	3	NDL / Ramsahai (52391/99).....	8
BGR / Nachova and Others (43577/98)	12	POL / Dzwonkovski group (46702/99)	7
BGR / S.Z. (29263/12).....	8	ROM / Association “21 December 1989” group (33810/07+).....	9, 10
CRO / Mader (56185/07).....	3	ROM / Barbu Anghelescu No.1 (46430/99)	4, 12
CRO / Skendžić and Krznarić group (16212/08) ..	14	ROM / Predica group (42344/70)	7
CYP / Khani Kabarra (24459/12)	6	RUS / Khashiyev and Akayeva group (57942/00)...	4
CYP / Shchukin and Others (14030/03).....	3	SUI / Dembele (74010/11)	7
CZE / Eremiasova and Pechova 23944/04)	3	SVN / Franciska Stefancic (58349/09)	4
GEO / Gharibashvili (11830/03)	13	SVN / Matko (43393/98).....	4
GEO / Identoba and Others group (73235/12)	12	TUR / Adali (38187/97)	13
GEO / Tsintsabadze group (35403/06).....	3, 10	TUR / Ahmet Özkan and Others (21689/93).....	10
GER / Hentschel and Stark (47274/15)	4	TUR / Aksoy group (21987/93)	8, 9, 14
GRC / Makaratzis group (50385/99)	12, 13	TUR / Bati group (33097/96).....	8
HUN / Balázs group (15529/12)	12	UK / Al-Skeini and Others (55721/07).....	5, 10
ITA / Cestaro group (6884/11)	9	UK / McDonnell (19563/11).....	9
LVA / Balajevs (8347/07).....	4	UK / McKerr group (28883/95)	11
LVA / Holodenko group (17215/07)	4, 13	UKR / Afanasyev group (38722/02)	5
MDA / Corsacov group (18944/02)	6	UKR / Belousov (4494/07).....	5
MDA / Levinta (17332/03)	6	UKR / Gongadze (34056/02)	11, 12
MDA / Taraburca group (18919/10)	14	UKR / Kaverzin group (23893/03)	5
MKD / El-Masri (39630/09)	13, 14		
MKD / Jasar group (69908/01).....	8		